

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет історії та філософії

Кафедра культурології

Д и п л о м н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: «**«Дитяче свято» та напрямки його трансформацій у сучасній культурі»**

«**«Children's holiday» and directions of its transformations in modern culture»**

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 034 Культурологія

Білоус Ганна В'ячеславівна

Керівник д.філос.н., проф. Богата Л.М. _____

Рецензент к.ф.н., доц. Сумченко І.В.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2019 р.

Завідувач кафедри

_____ Соболевська О.К. _

(підпис) (прізвище, ініціали)

Захищено на засіданні ЕК № __

протокол № __ від _____ 2019 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою
ECTS, бали)

Голова ЕК

_____ Соболевська О.К.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Одеса – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ДИТЯЧІ СВЯТА В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ	
1.1. Свято як фактор реалізації соціокультурної діяльності. Сучасні технології організації свята.....	7
1.2. Класифікація дитячих світ.....	17
1.3. Сучасні дитячі святкові ігри в контексті проблеми збереження культурних традицій.....	27
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДИТЯЧИХ СВЯТ	
2.1. Трансформація святкової культури.....	37
2.2. Трансформація функцій свята в сучасній українській культурі.....	47
2.3. Комунікативні функції свята в умовах комунікативного повороту.....	57
ОСНОВНІ ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. В кінці ХХ століття сучасний світ зіткнувся з цілим ланцюжком подій і перетворень, які призвели до явища, яке прийнято називати «етичний парадокс». З одного боку відзначається деякий спад духовної культури, що списується на глобалізацію, але з іншого боку зростання індивідуалізму, породило прагнення до культивування індивідуальності, збереженню свого «Я». Це поширено не тільки на особистому рівні, але і на рівні етносу і національності. При цьому пошук національних коренів, призводить до спроби долучити до народних цінностей і дітей.

Саме тому, аналіз так званої дитячої субкультури сьогодні піддається дослідженням, які раніше були відсутні. Культура дитинства формує нову культуру, і духовні цінності дітей піддаються культурологічному аналізу.

Ситуація «культурного вибуху», який переживає Україна і сусідні пострадянські держави, підвищує факти загальної невизначеності, в якій прогнози на майбутнє часто виявляються помилковими, тому що засновані на аналізах стабільних, а не мінливих ситуацій - ці тенденції збільшують інтерес до дитячої культури, адже в поведінці дітей ми можемо побачити потенціал культури майбутнього.

Святкова культура дитинства, на хвилі загальної карнавалізації культури взагалі (проникнення свята в повсякденність, стирання кордонів між повсякденністю і святковістю), привертає особливу увагу. З одного боку свята відображають символи народної культури, з іншого боку сучасні уявлення дітей про святкування часто відштовхуються від інформації, яку вони отримують через медіа. Раніше дитячі свята, були у веденні освітніх установ і оцінювалися як дозвільна діяльність дітей. Сьогодні розуміння свята знаходить більш глибоке тлумачення. У процесі святкування дитина може проявити свої інтелектуальні, творчі, здібності чи потреби, що відкриває особливі риси її особистості.

Тому сьогодні дитяче свято не оцінюється просто як розвага. Свято, як будь-яка форма гри володіє глибоким ціннісним, адаптивним і комунікативним

потенціалом. Через свято проектується торжество життя, що виявляє особисту культуру дитини. Свято - це простір розвитку, реалізації та культурного самовираження, тому культура дитячого свята, сьогодні стає актуальним для вивчення предметом.

Дитячі свята потребують організації, яка носить специфічний характер. Актуальність дослідження культурної організаційної діяльності, пов'язана із загальною гуманізацією суспільства та підвищення значення культури, не тільки в соціальній, а й в економічній сфері. Саме це призвело до переоцінки проведеної культурної політики, як на державному, так і на локальному рівнях. Організаційна діяльність в сфері дитячих свят, розуміється в даній роботі, як управлінська активність, спрямована на розробку комплексу заходів і завдань, які призводять до створення унікального за своїм змістом продукту - дитячого свята з новим змістом і реалізованого креативними методами. У певному сенсі організаційна діяльність в сфері культури, навіть обмежена простором дитячих свят може бути представлена як специфічна форма регуляції соціокультурних процесів. В рамках технології організації дитячих свят - це проникнення в сферу дитинства, гармонійний розвиток індивідів, що дозволить виростити покоління творчо активних, креативних і щасливих людей.

Більш того особлива актуальність дослідження і проведення дитячих свят, будучи частиною форми управління дозволяє творчо активним людям, реалізувати свої ідеї домагаючись підтримки комерційних, некомерційних і державних організацій, що пов'язує різні соціальні інститути між собою і координує їх дії.

Ступінь розробленості проблематики. На сьогоднішній день одним з фундаментальних досліджень присвячених святковій культурі є роботи М.М. Бахтіна, присвячені аналізу творчості Франсуа Рабле. Але про святкову культуру писали і інші автори: Л. Арамян, І. Агапова К., Жигульський, Е. Литвин, Ф. Мюре, М. Мухлінін, О. Лебедева, А. Новиков. Майже всі ці автори присвячува-

ли свої дослідження проблематики святкової культури в сучасності, яка характеризується масовістю, споживацтвом і впливом медіапростору.

В рамках дослідження культури дитинства, без якої неможливо вивчення особливостей дитячої святкової культури. Найбільш значними є роботи М. Седової, В. Проппа, В. Кудрявцева. Робіт присвячених виключно сучасної дитячої святкової культурі не так багато. Проблема дитячої субкультури є досить новою, тому серед літератури поки превалюють збірники сценаріїв для дитячих свят і роботи які досліджують трансформацію дитячого святкового фольклору. Серед авторів подібних робіт можна виділити І. Агапову, Н. Чудакова.

У сфері організації і технології створення дитячих свят найбільш значні роботи належать В. Бочелюку, І. Іванову, В. Матушенко, В. Турсунову.

Об'єкт дослідження: дитяча святкова культура.

Предмет дослідження: трансформація сучасних дитячих свят.

Мета дослідження: виявлення основних тенденцій трансформації сучасних дитячих свят в просторі між традицією та сучасністю.

Відповідно до мети дослідження, в магістерському дослідженні планується виконати ряд **наступних завдань:**

- Проаналізувати загальні риси трансформації форм святкової культури;
- Виявити особливості трансформації функцій свята в сучасній українській культурі;
- Охарактеризувати комунікативні функції свята в сучасних умовах;
- Проаналізувати основні класифікації дитячих свят;
- Розглянути сучасні дитячі святкові ігри в контексті проблеми збереження культурних традицій;
- Проаналізувати специфічні риси свята як фактора реалізації соціально-культурної діяльності та сучасні технології його організації.

Методологія дослідження. В даному дослідженні був застосований комплексний філософсько-культурологічний підхід, який дав можливість провести

цілісний аналіз досліджуваного предметного поля і знайти безліч зв'язків, які об'єднують феномен свята з численними явищами сучасного соціокультурного простору дитинства. Комплексний підхід так само дозволив визначити положення дитинства, і функції які воно виконує відношенню до сучасного суспільства.

Структура дослідження. Відповідаючи завданням і вимогам до написання магістерських робіт дослідження складається зі вступу, двох розділів (шість підрозділів) списку основних висновків і списку використаної літератури, який налічує 46 джерел.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети і завдань магістерського дослідження за результатами проведеної роботи можливо сформулювати наступні висновки.

Проаналізувавши загальні риси трансформації форм святкової культури можливо зазначити, що сучасне свято багато в чому відрізняється від традиційних свят: обмеження часу і простору стираються, свято виходить в побутовий простір. Саме тому відмінність його від повсякденного життя вельми слабка. Конкретне святкування перетворюється на симулякр свята - це гра в гру. Офіційні свята нав'язуються державою, календарні свята нав'язуються маркетологами. Трансформація форм святкової культури перш за все пов'язана зі зміною об'єкта, який повинен сакралізуватися. В архаїчному святі сакралізували надприродне, в новий час сакралізується світське, в ХХ столітті сакралізується влада. У сучасному святі такого об'єкта немає. Свято заради свята. Свято всюди - в низці святкових концертів, заходів, гумористичних і ігрових програмах, які тиражуються силами медіа та займають центральне місце в сучасному суспільстві споживання. І якщо в офіційних святах держава все ще сакралізується, але символіка таких свят не сприймається його учасниками в потрібному ключі - ані культ сили, ані культ влади не сприймаються споживачами святами так, як це замислюється офіційними організаторами таких свят. Все наведене вище дає підстави вважати, що трансформація форм сучасних свят пов'язана з втратою об'єкта сакралізації, що призводить до того, що не свято є грою, а в саме свято необхідно грати.

З'ясовуючи особливості трансформації функцій свята в сучасній українській культурі автор зробив висновок, що сучасна людина, відчуває, що вона вже менше пов'язана зі своїм історичним минулим, втрачає своє коріння. У певному сенсі так воно і є. Сучасне суспільство менш спирається на традиції та історичну приналежність. Це призвело до такого безпрецедентного зростання святкових дат. Якщо свято не виконує своїх функцій - з'являються нові. Зміцнення

пам'яті. Якщо одне свято з цим не справляється, значить їх повинно бути більше. Свято втрачає багато своїх функцій, а економічна і маркетингова функції реалізуються з надлишком. Характерною рисою нашого часу є співіснування різних свят, відродження старих і виникнення нових. З означеного випливає, що святкова культура до початку XXI століття розшарувалася і різко диференціювалася. Виникла ціла група «нетрадиційних» свят.

Розглянувши комунікативні функції свята в сучасних умовах автор прийшов до висновку, що комунікативна складова свята, як особливої події в календарі, однаково реалізується як дорослими, так і дітьми. Комунікативні ресурси культури в процесах святкування реалізуються в повному обсязі, відбувається спілкування на всіх рівнях. В сучасних умовах до свята залучаються політики, релігійні лідери, лідери думок, журналісти, пересічні громадяни. Усі означені персони створюють святкове комунікативне середовище, яке катарсично впливає на дорослих і розвиває емпатичні і комунікативні здібності дітей. Як соціальне явище свято виступає найважливішою формою суспільної солідарності, є ефективним способом етнічної соціалізації, інструментом ідеологічного впливу і дієвим механізмом конструювання культурної ідентичності. Як феномен культури свято є синкретичним і поліфункціональним явищем духовного життя соціуму, формою компенсації, рекреації та проективної розрядки, способом вираження вищих психологічних станів людей в період переживання ними найважливіших переломних етапів і явищ природи, суспільства, індивідуальної біографії, умонастроїв, цінностей, ідеалів.

Проаналізувавши основні класифікації дитячих свят, можливо зробити висновок, що основними видами дитячих свят залишаються: календарно-обрядові свята, професійно-трудова свята, сімейні індивідуальні свята, спортивні свята, спеціалізовані дитячі свята, меморіальні свята, ювілейні свята міст. Незалежно від форми та виду свята, будь то свято в межах навчального календаря, в якому переважають формальні сторони, або ж особисте, сімейне свято, яке засновано на емоційному підйомі, найважливіша його риса - це створення дружньої і теп-

лої атмосфери між учасниками, без якої свято не може наступити. Терпимість, налагодження відносин «на рівних» між дітьми і дорослими - це особливості сучасного свята, яке має на меті не тільки прищеплення абстрактних моральних цінностей, а й побудову комунікації між культурою дорослих і культурою дітей. Незважаючи на те, що свято створюється дорослими, вони не можуть встановити всередині свята норми і правила, які не матимуть емоційного відгуку у дітей. У процесі підготовки і проведення свята використовуються різноманітні види діяльності: музична, мовна, образотворча й комунікативна.

Розглянувши сучасні дитячі святкові ігри в контексті проблеми збереження культурних традицій, автор прийшов до висновку, що діти, отримують можливість дотику до культурної пам'яті в самому ранньому віці і більшою мірою через святкові ігри. Це актуалізує вивчення фольклорних традицій, використання фольклору в дитячих святах для збереження і закріплення культурних норм. Для того, щоб отримати доступ до колективної пам'яті існує безліч найрізноманітніших способів, але найцікавішим є святкування, церемонії та ігри. Культурні традиції повинні не заучуватися, а проживатися. Граючи або організовуючи художню діяльність, діти повинні відчутти значення і цінність того чи іншого аспекту народної традиції. Якщо традиції дітьми не приймаються навіть в процесі святкової гри, то це свідчить про те, що традиції для них не мають ціннісних характеристик, й тому їх збереження неможливе.

Проаналізувавши специфічні риси свята як фактора реалізації соціально-культурної діяльності та сучасні технології його організації, автор зробив висновок, що для дітей, дуже важливо закріплення конкретного образу того чи іншого свята - це дозволяє побудувати картину світу, досить чітко структуровану, що дозволяє дитині орієнтуватися в навколишньому світі. Новий рік традиційно пов'язаний з ошатною ялинкою, новорічними іграшками, дідом морозом. Травневі свята - з пікніками і спортивними іграми на природі, день народження - особисте свято, незамінним атрибутом якого є іменинний торт зі свічками. А ось багато інших свят отримують індивідуальне значення в картині сві-

ту кожної дитини. Не дивлячись на величезну кількість свят на вулицях міста, розважальних заходів в торгівельних центрах і дитячих комплексах, велика частка соціалізації дітей доводиться на установи, які вони відвідують з освітніми цілями - дитячі садки, школи розвитку, гуртки та секції. Саме в цих установах транслиуються основи святкової культури, яка дозволяє дитині ідентифікувати себе зі спільністю. Свята, які дитина відвідує з батьками, можуть бути їй цікаві і нести пізнавальні функції, але процес ідентифікації відбувається тільки в групах дітей. Розуміння дитячого свята як наслідка тривалої організації закріпилося сьогодні не тільки в розважальних центрах і event-агенціях, а й на рівнях установ освіти. Навіть домашні дитячі свята сьогодні влаштовувати складніше: формується унікальний міфологічний простір, який відрізняє свято від звичайних дитячих ігор і розваг. Ігрова складова дитячого свята є домінуючим елементом, тому при організації основне завдання – сформулювати ідею і міф таким чином, щоб в нього логічно і природньо вбудувати ігрові елементи. Дитяче свято, так саме як і доросле, повинно мати кульмінацію, яка супроводжується найвищим емоційним підйомом, а емоційний фон свята формується за допомогою реквізиту, дизайнерського оформлення, музики і світла. Відмінними рисами свята повинні бути його унікальний зміст, унікальний настрій, який може створитися, тільки якщо ідея і події свята зрозумілі дітям і викликають бажання долучатися до них.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамян Л. Время праздника / Л. Абрамян // Отечественные записки, 2003. № 1. С. 153–160.
2. Агапова И. А. Фольклорные праздники в школе. Осень и зима : сценарии праздничных мероприятий в начальных и средних классах / И. А. Агапова, М. А. Давыдова. – Волгоград: Учитель, 2008. 269 с.
3. Арнаутова Ю. Е. От мемога к «истории памяти» // Одиссей. 2003. Москва, 2003. С. 170–198.
4. Артог Ф. Порядок времени, режимы историчности // Не-прикосновенный запас, 2008. № 3 (59) С. 19.
5. Арутюнова Н.Д. 1999. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова – Москва: Языки русской культуры, 1999. 896 с.
6. Ассман Я. Культурная память: письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Я. Ассман. Москва : Языки славянских культур, 2004. 368 с.
7. Бахтин М.М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М.М. Бахтин. Москва: Художественная литература, 1990. 545 с.
8. Борисова И.Н. Русский разговорный диалог: Структура и динамика/ И. Н. Борисова . Москва: Либроком, 2009. 320 с.
9. Бочелюк В.Й. Дозвіллезнавство : навчальний посібник / В.Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
10. Волков Г. Н. Этнопедагогика Учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. Заведений / Г. Н. Волков. Москва: Академия, 1999. 168 с.
11. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6-ти т. Т. 5. Основы дефектологии / Под ред. Т. А. Власовой. Москва: Педагогика, 1983. 368 с.
12. Гадамер Х.Г. Истина и метод / Пер. с нем.; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. Москва: Прогресс, 1988. 704 с.

13. Гессе Г. Игра в бисер / Пер с нем. С.К. Апта. Москва: Правда, 1992. 496 с.
14. Елистратов В.С. Словарь русского арго / В. С. Елистратов. Москва: Русские словари, 2000. 694 с.
15. Еремеев А. Ф. Первобытная культура: происхождение, особенности, структура : курс лекций. В 2 кн. Кн. 2 / А. Ф. Еремеев. Саранск : Изд-во Мордов. ун-та, 1997. 220 с.
16. Жигульский К. Праздник и культура в пространстве жизненного мира/ К. Жигульский – Москва: Прогресс, 1992. 336 с.
17. Жигульский К. Праздник и культура/ К. Жигульский. Москва: Наука, 1985. 220 с.
18. Иванов И.П. Коллективные творческие дела. // Педагогика наших дней — Краснодар.: КГУ, 1989. 318 с.
19. Канетти Э. Масса и власть / Пер. Л. Ионина. Москва: Ad Marginem, 1997. 528 с.
20. Капица С.П. Об ускорении исторического времени / С.П. Капица // Новое и Новейшее время. 2004. № 6. С. 3–16.
21. Ковалева О.В. Культурология в вопросах и ответах : учеб. пособие / О.В. Ковалева. Москва : КНОРУС, 2006. 248 с.
22. Кудрявцева Г.П. Коррекция познавательной деятельности средствами изобразительного искусства. // Коррекционная направленность обучения и воспитания детей / Под ред. Аслановой Л.А., Красильниковой О.А. СПб: Педагогика, 2007. С. 167-245
23. Культурология : учебник для студентов технич. вузов / под ред. Н.Г. Багдасарьян. Москва: Высш. шк., 2009. 511 с.
24. Культурология в вопросах и ответах : учеб. пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. 480 с.

25. Лебедева О. А. Общешкольные праздники и их роль в развитии детей / О. А. Лебедева // Реабилитация. Образование. Развитие. Санкт-Петербург: Алатея, 2008. С. 34-78
26. Литвин Э. С. К вопросу о детском фольклоре // Русский фольклор: материалы и исслед. Вып. 3. 1958. С. 97-111
27. Маркс К. и Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т. 1 Москва: Государственное издательство политической литературы, 1956. 811 с.
28. Матушенко В. Б. Організація та методика підготовки масових свят : робоча програма / В. Б. Матушенко. Київ : ДАКККиМ, 2009. 16 с.
29. Мухлынин М.А. Игровой фольклор и детский досуг / Методическое пособие, – Москва: ВНИЦНТ и КПП им. И-К.Крупской., 1987. 39 с.
30. Мюрэ Ф. После истории // Иностранная литература, 2001. № 4. URL: [http://magazines.mss ru/inostran/2001/4/mure.html](http://magazines.mss.ru/inostran/2001/4/mure.html) (дата звернення: 10.09.2019).
31. Новиков А. Праздник нового типа / А. Новиков // Знамя. 2000. №6. С. 210-214.
32. Паклина Т.Н. Речевые праздники в школе. // Коррекционная направленность обучения и воспитания. / Под ред. Аслановой Л.А., Красильниковой О.А. Санкт-Петербург: Педагогика, 2007. С.28-56
33. Про організацію та проведення свят у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України: Методичний лист МОН України від 14.10.04.Ю, № 14/18.1-866 // Книга класного керівника: довідково-методичне видання / С.В. Кириленко, Н.І. Косарева. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. С.139-147
34. Пропп В. Я. Русские аграрные праздники (опыт историко-этнографического исследования) / В. Я. Пропп. Москва: Лабиринт, 2000. 192 с.
35. Седова М.Ю. Роль праздника в коррекции личности ребенка. // Реабилитация творчеством – важнейшая составляющая коррекционно-развивающей работы. Санкт-Петербург: Педагогика, 2008. 702 с.

36. Сухомлинский В. А. Школа и природа // Совет. Педагогика. 1970. № 5. С. 36-91
37. Тесля А.А. Социокультурная память и стратегии коммеморации великой отечественной войны . URL: http://www.hrono.ru/libris/pdf/tesla_vovsociol.Pdf (дата звернення:15.10.2019).
38. Турсунов Т. Т. Народное творчество как средство воспитания эстетической культуры учащихся среднего школьного возраста /На материале изучения народного музыкального творчества: Автореф. дис. . канд. пед. наук. Киев: КГПИ, 1984. 18 с.
39. Успенська Т. О. Основні тенденції розвитку дитячих розважальних зон та центрів дозвілля в торгово-розважальних комплексах великих мегаполісів України / Т. О. Успенська // Архітектурний вісник КНУБА. Вип. 1. Київ, 2013. С. 162–168.
40. Финк Э. Основные феномены человеческого бытия // Пробл. человека в запад, философии : Сборник пер. С англ., франц., нем. Москва: Наука, 1988. С. 357-403.
41. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память // Неприкосновенный запас. 2005. № 2/3 (40/41). С. 8–27.
42. Хейзинга Й. Homo ludens. Человек играющий / Й. Хейзинга ; перевод с нидерл. В. В. Ошиса. Москва: ЭКСМО-пресс, 2001. 352 с.
43. Христюк Ю. С. Зони розваг у структурі торгових закладів: сучасний стан і перспективи / Ю. С. Христюк // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Синтез дизайну і мистецтва в освітянському просторі. Харків, 2010. №5. С. 107–111.
44. Чудакова Н. В. Праздники для детей и взрослых : в 2 кн. / авт-сост. Н. В. Чудакова. Москва: АСТ, 1998. 528 с.
45. Яковлев, В.П. Социальное время / В.П. Яковлев.– Ростов: Изд-во Ростовского ун-та, 1980. 160 с.

46. Sorokin P., Merton R.K. Social Time: A Methodological and Functional Analysis // American Journal of Sociology. 1937. V.42. №5. P.615-629.